

УДК 378.147(045)

Віталій Рахманов,

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-7180-4087>

DOI: 10.33099/2617-1775/2025-01/181-187

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті досліджено теоретичні засади та практичні підходи до підготовки майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища щодо роботи в системі стратегічних комунікацій як ключового інструменту інформаційного впливу, формування громадської думки та забезпечення національної безпеки. Акцент зроблено на необхідності модернізації підготовки майбутніх фахівців відповідно до викликів сучасного інформаційного середовища, глобалізації комунікаційних процесів та зростання гібридних загроз. Розкрито зміст і структуру стратегічних комунікацій, які охоплюють публічну дипломатію, комунікації в секторі безпеки і оборони, кризові комунікації, управління репутацією, інформаційно-психологічний вплив та цифрову взаємодію з аудиторіями.

У роботі увага приділена формуванню ключових професійних компетентностей, зокрема комунікативної, інформаційно-аналітичної, міжкультурної, критичного мислення, цифрової грамотності та навичок роботи в умовах інформаційної напруги. Описано ефективні методи підготовки майбутніх фахівців: кейс-метод, симуляційні навчання, проєктна діяльність, рольові ігри, міждисциплінарний підхід, використання цифрових технологій, залучення практиків до освітнього процесу.

Підкреслено важливість міжгалузевої співпраці між закладами вищої освіти, органами влади, військовими структурами та медіаінституціями. Особлива увага приділена проблемам і перспективам розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців для стратегічних комунікацій в Україні, зокрема у контексті національної стійкості, протидії дезінформації та гібридним впливам. Запропоновано шляхи удосконалення змісту та організації освітнього процесу з метою формування висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечувати ефективну стратегічну комунікацію в інтересах держави, суспільства та міжнародного партнерства.

Ключові слова: *готовність до роботи в системі стратегічних комунікацій; комунікативна компетентність; майбутній фахівець; освітньо-інформаційне середовище; професійна підготовка.*

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується високим рівнем динамізму інформаційних процесів та трансформацією комунікаційних стратегій, що вимагає нових підходів до підготовки фахівців. Стратегічні комунікації стають ключовим інструментом формування громадської думки, забезпечення національної безпеки, реалізації державної політики. У зв'язку з цим особливого значення набуває якісна підготовка майбутніх фахівців, здатних ефективно працювати в умовах освітньо-інформаційного середовища [1].

Підготовка в умовах освітньо-інформаційного середовища реалізується в процесі взаємної діяльності викладача та майбутнього фахівця за допомогою інформаційних систем, а саме педагогічну підтримку розвитку особистості та створенні умов для актуалізації суб'єктного досвіду і особистісних структур

свідомості. Це полягає в непримусовій орієнтації особистості щодо самореалізації, самоактуалізації і самоорганізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій, показало, що проблему стратегічних комунікацій та їх реалізацію досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці, зокрема В. Ліпкан, Г. Почепцов, О. Кушнір, Л. Берк, С. Патерсон, О. Баровська, В. Ландсман та інші. Зокрема у колективній публікації «Визначення стратегічної комунікації», авторами якої є Д. Верчіч, Б. Рулер, К. Шрірамеш, К. Халлахан, Д. Хольцхаузен, представлено універсальне визначення поняття «стратегічні комунікації». Серед вітчизняних вчених наукове осмислення стратегічних комунікацій представлено науковцем Г. Почепцовим (стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні). У публікаціях інших авторів, зокрема А. Баровської, С. Соловйова і О. Кушніра, досліджуються стратегічні комунікації НАТО, основні характеристики стратегічних комунікацій, а також роль стратегічних комунікацій у формуванні української державності. Зарубіжні науковці досліджували проблему стратегічних комунікацій, а саме: Д. Андерсон, Т. Блеклі, С. Джонсон, П. Корніш, М. Лінч, Х. Панг, Д. Псакі, Д. Хольцхаузен, Б. Хамільтон, О. Хорн та інші.

Мета статті полягає у створенні умов щодо підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій як ключового інструмента інформаційного впливу.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні комунікації охоплюють цілеспрямовану, скоординовану діяльність щодо створення, передавання й управління інформаційними потоками з метою досягнення довготривалих цілей. Вони включають у себе такі компоненти, як публічна дипломатія, інформаційна політика, кризові комунікації, зв'язки з громадськістю, військово-цивільна взаємодія та цифровий маркетинг [3]. Саме, для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій майбутні фахівці опановують наступні компетентності:

- комунікативна компетентність: уміння формулювати та транслювати ключові меседжі, адаптувати контент до цільової аудиторії;
- інформаційно-аналітична компетентність: здатність до збору, аналізу та критичного осмислення інформації з відкритих джерел;
- міжкультурна компетентність: усвідомлення культурних особливостей у процесі комунікації;
- медіаграмотність та цифрова компетентність: здатність працювати з цифровими платформами, аналізувати медіа-матеріали, протистояти інформаційним впливам та дезінформації.

На нашу думку, стратегічні комунікації у широкому розумінні – це система цілеспрямованої, скоординованої інформаційної діяльності, яка дозволяє досягати довгострокових цілей шляхом впливу на поведінку цільових груп. У контексті фахівецької практики це включає:

- представлення технічних рішень у доступній формі;

- комунікацію про ризики й переваги проєктів;
- формування громадської думки щодо впровадження інновацій;
- побудову репутації фахівецької організації;
- запобігання кризовим ситуаціям через ефективну інформаційну політику.

Підготовлений фахівець дедалі частіше працюють у багатонаціональних командах, у проєктах з високим соціальним та політичним впливом, де стратегічна комунікація є необхідним компонентом професійної діяльності [6]. Тому підготовка майбутніх фахівців здійснюється на засадах компетентнісного підходу, із застосуванням сучасних освітніх технологій, а саме:

1. Кейс-метод. Аналіз сьогоденних або змодельованих ситуацій у сфері стратегічних комунікацій (кризи, впливи, інформаційні операції). Розвиток аналітичного мислення, навичок прийняття рішень та комунікативної стратегії.

2. Симуляційні та рольові ігри. Відтворення ситуацій, які наближені до реальних, брифінгів, взаємодії з медіа. Моделювання кризової комунікації під час надзвичайної ситуації щодо стратегічного впливу. Формування стресостійкості, командної роботи, навичок публічного виступу.

3. Проєктно-орієнтоване навчання. Майбутні фахівці розробляють власні проєкти стратегічних комунікацій (меседжі, плани комунікації для держорганів). Застосування здобутих знань у практичній діяльності.

4. Міждисциплінарний підхід. Поєднання знань з політології, соціології, психології, кібербезпеки, філософії, права тощо. Сприяє ширшому розумінню освітньо-інформаційного середовища і різних аспектів комунікацій.

5. Модульне та змішане навчання. Поєднання очного навчання з онлайн-курсами, самостійною роботою, індивідуальними завданнями. Забезпечує гнучкість і самостійність майбутніх фахівців.

6. Метод аналізу дискурсу. Вивчення риторичних стратегій і семантики в освітньо-інформаційних середовищах (особливо в умовах гібридної війни). Оцінка впливу комунікації на громадську думку.

7. Залучення експертів-практиків. Проведення гостьових лекцій, майстер-класів, воркшопів із представниками сфери національної безпеки, медіа, військових, дипломатів. Створення професійної мережі контактів.

8. Цифрові технології та платформи. Підготовка в умовах освітньо-інформаційного середовища з використанням онлайн-інструментів для аналізу соціальних медіа, виявлення дезінформації, створення цифрового контенту.

Підготовка майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища спрямована на індивідуальність, а саме, на позитивні зміни в процесі індивідуальної діяльності з розвитку та формування власного потенціалу – інтелектуально-творчого, соціально-морального, духовно-естетичного. Ці зміни мають забезпечити перехід майбутнього фахівця з репродуктивного рівня підготовки при вивченні дисциплін, на продуктивний, та переходу на творчий перед закінченням закладу вищої освіти. Така логіка з необхідністю визначає потребу у вивченні навчальних дисциплін в умовах освітньо-інформаційного середовища, за якої майбутнього фахівця можна вивести на вищий рівень компетентності, підготовленості і професіоналізму у

вибраній спеціальності, спрямованості на обрану професію, працю, ініціативу, організованість тощо. Відповідно підготовлений, таким чином, майбутній фахівець виявиться здатним самотійно перенести логіку власного становлення на формування своєї майбутньої професійної діяльності [2; 4; 10].

Майбутній фахівець є головною діючою фігурою освітнього процесу, а саме дійсним і повноправним господарем навчання, учіння, суспільного життя й майбутньої професійної діяльності в системі стратегічних комунікацій, який цілком усвідомлює повноту відповідальності за зроблений вибір та ствердження своєї свободи, честі, гідності, фізичної й духовної готовності до праці, засвоєння цінностей, які необхідні для особистісного розвитку та професійного становлення сучасного фахівця. Рівень підготовки кожного учасника освітнього процесу різноманітна, саме тому в умовах освітньо-інформаційного середовища розроблена індивідуальна стратегія підготовки для кожного майбутнього фахівця, тобто створені умови, які необхідні для вільного розвитку його особистості [5; 7; 9].

Планування щодо вивчення навчальної дисципліни, як правило, починається з визначення цілей предмета, а саме, досягнення високого рівня компетентності, саморегуляції, творчого підходу до виконання поточних робіт, враховуючи індивідуальність кожної особистості. При цьому стратегічною метою планування було підвищення рівня самостійності при виконанні завдань різної складності на практичних заняттях. За виконану роботу кожен студент отримував відповідні бали. Крім того на практичних заняттях майбутнім фахівцям давалось право самотійно обирати для себе той вид роботи (кейс-метод, рольові ігри, використання Вікі-технологій, виконання презентації в програмі *prezi.com*), за яку вони отримували відповідні бали. При визначенні ефективності навчання враховувались якість та термін виконання завдання. В результаті самотійної навчальної діяльності майбутні фахівці з високим рівнем самостійності із задоволенням бралися за виконання робіт, які вимагали від них багато зусиль, в той час як інші майбутні фахівці з низьким рівнем самостійності обирали нескладні завдання. Під час виконання завдань враховувались багатоваріантність і багатоаспектність мережових зв'язків та взаємовідносин, в які потрапляв учасник освітнього процесу в умовах динамічно-синергетичного освітньо-інформаційного середовища. Крім того, при індивідуальному навчанні питання про некоректність одержаних результатів відпадає саме по собі, адже в кожному випадку максимально враховується суб'єктний досвід. Безумовно, всі майбутні фахівці відрізняються за своїми стартовими можливостями, маючи різний суб'єктний досвід та різний рівень пізнавальної самостійності. Але, в той же час, в результаті самотійного планування навчальної діяльності майбутній фахівець, використовуючи свої внутрішні резерви, збагачує власний досвід, а значить, і нарощує свої навчальні можливості в напрямку зростання рівня самостійності. Таким чином особистісний саморозвиток та самореалізація, що досягаються за рахунок виконання завдань різної складності, сприяє формуванню у майбутніх фахівців стратегічного мислення [1; 5; 7; 8].

Крім того, при підготовці майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища нами було запропоновані педагогічні умови формування готовності до стратегічних комунікацій, а саме:

1. Інтеграція гуманітарних дисциплін. В умовах освітньо-інформаційного середовища існує можливість інтеграції гуманітарної складової, яка є основою комунікативної компетентності. Введення курсів з професійної комунікації, публічних виступів, критичного мислення, медіаграмотності дозволяє майбутнім фахівцям краще орієнтуватися в інформаційному просторі, чітко і переконливо доносити свою думку, формувати впливові повідомлення.

2. Проєктно-орієнтоване навчання. Проєкти міждисциплінарного характеру створюють умови, максимально наближені до реального середовища праці.

3. Рольові ігри та кейс-метод. Формування змодельованих ситуацій: комунікація з владою, відповідь на інформаційні запити ЗМІ, управління комунікаційною кризою, ведення переговорів тощо. Це дозволяє відпрацювати навички комунікації в умовах стресу, неповноти інформації чи соціального конфлікту.

4. Участь експертів з комунікацій. Залучення викладачів-практиків з галузей медіа, публічної дипломатії створює міждисциплінарне навчальне освітньо-інформаційне середовище. Це дозволяє майбутнім фахівцям не лише засвоїти базові навички, а й краще усвідомити значення комунікаційної складової у своїй професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підготовка майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій в умовах освітньо-інформаційного середовища показує ефективність впровадження описаних педагогічних підходів:

- майбутні фахівці демонструють кращу здатність працювати в команді, представляти і захищати свої ідеї;
- підвищується рівень самостійності у підготовці комунікаційних матеріалів;
- формується критичне ставлення до інформації в медіа;
- розвивається культура стратегічного мислення – розуміння довгострокових наслідків комунікаційних рішень.

Підготовка майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій потребує оновлення змісту освіти, інтеграції сучасних методів навчання та міждисциплінарного підходу. Системна робота в цьому напрямі дозволить сформувати нове покоління професіоналів, здатних ефективно діяти в умовах інформаційного протистояння та цифрових трансформацій.

Перспективними напрямками є створення спеціалізованих магістерських програм, розробка симуляційних платформ, розвиток міжгалузевої співпраці між закладами вищої освіти, органами державної влади та сектором безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк О.І. Стратегічні комунікації як інструмент державного управління. – К.: НАДУ, 2020.

2. Макаренко Є. А. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. *International relations, part «Political sciences»*. 2017. No. 15. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3117 (дата звернення: 17.07.2023).
3. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. Стратегічні пріоритети, 2015. № 1(34). С. 147–152.
4. Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*, 2015. № 6. С. 27–31.
5. Ліпкан В. А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. URL: <http://goalint.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidiigibridnij-vijni-proti-ukraini/> (дата звернення: 17.07.2023).
6. Поповський Ю. Б. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійного спілкування засобами навчальних тренінгів як педагогічна проблема. URL: <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/148>.
7. Примак Т. Маркетингові комунікатори: особливості підготовки фахівців. *Маркетинг в Україні*. 2011. №4. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609065.pdf>
8. Яресько К. В. Підготовка студентів до здійснення антикризових комунікацій в сфері бізнесу та державного сектору. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця : тези допов. міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 30–31 трав. 2019 р. Харків : ДІСА ПЛЮС*, 2019. С. 425–426.
9. Ministry of Defence UK. Joint Doctrine Publication 3-01: Strategic Communication. – London, 2018.
10. European External Action Service. Strategic Communication and the EU's External Action. – Brussels, 2017. Wilson, C. Strategic Communications: A Primer. – NDU Press, 2020.

REFERENCES

1. Humeniuk O.I. Stratehichni komunikatsii yak instrument derzhavnoho upravlinnia [Strategic communications as a tool of public administration]. – K.: NADU, 2020 (in Ukrainian).
2. Makarenko Ye. A. Stratehichni komunikatsii v mizhnarodnykh vidnosynakh [Strategic communications in international relations]. *International relations, part «Political sciences»*. 2017. No. 15. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3117 (data zvernennia: 17.07.2023) (in Ukrainian).
3. Barovska A. V. Stratehichni komunikatsii: dosvid NATO [Стратегічні комунікації: досвід НАТО. Стратегічні пріоритети]. *Stratehichni priorityty*, 2015. № 1(34). S. 147–152 (in Ukrainian).
4. Kushnir O. V. Poniattia ta sutnist stratehichnykh komunikatsii u suchasnomu ukrainskomu derzhavotvorenni. Pravo i suspilstvo [The concept and essence of strategic communications in modern Ukrainian state formation. Law and Society], 2015. № 6. S. 27–31 (in Ukrainian).
5. Lipkan V. A. Rol stratehichnykh komunikatsii v protydii hibrydnii viini proty Ukrainy [The role of strategic communications in countering hybrid warfare against Ukraine.]. URL: <http://goalint.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidiigibridnij-vijni-proti-ukraini/> (data zvernennia: 17.07.2023) (in Ukrainian).
6. Popovskiy Yu. B. Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn do profesiinoho spilkuвання zasobamy navchalnykh treninhiv yak pedahohichna problema [Preparing future specialists in international economic relations for professional communication through educational training as a pedagogical problem]. URL: <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/148> (in Ukrainian).
7. Prymak T. Marketynhovi komunikatory: osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv. Marketynh v Ukraini [Marketing communicators: features of training specialists. Marketing in Ukraine]. 2011. № 4. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609065.pdf> (in Ukrainian)
8. Iaresko K. V. Pidhotovka studentiv do zdiisnennia antykrizovykh komunikatsii v sferi biznesu ta derzhavnoho sektoru [Preparing students for anti-crisis communications in business and the public sector]. *Ekonomichniy rozvytok i spadshchyna Semena Kuznetsia : tezy dopov. mizhnar.*

naukovo-prakt. konf., m. Kharkiv, 30–31 trav. 2019 r. Kharkiv : DISA PLIuS, 2019. S. 425–426. (United States of America) (in Ukrainian).

9. Ministry of Defence UK. Joint Doctrine Publication 3-01: Strategic Communication. – London, 2018 (in Great Britain).

10. European External Action Service. Strategic Communication and the EU's External Action. – Brussels, 2017. Wilson, C. Strategic Communications: A Primer. – NDU Press, 2020 (in Belgium).

SUMMARY

Vitaliy Rakhmanov,

Dr. (Pedagogical Sciences), Professor
National Defence University of Ukraine, Kyiv

Preparation of future specialists to work in the system of strategic communications in the conditions of the educational and information environment

Introduction. *The article explores the theoretical foundations and practical approaches to preparing future specialists within the educational and information environment to operate in the system of strategic communications as a key tool for information influence, shaping public opinion and ensuring national security. The emphasis is placed on the need to modernize the training of future specialists in accordance with the challenges of the modern information environment, the globalization of communication processes and the growth of hybrid threats. The article outlines the content and structure of strategic communications, encompassing public diplomacy, security and defense sector communications, crisis communication, reputation management, informational and psychological operations, and digital engagement with audiences.*

Purpose. *The purpose of the article is to create conditions for training future specialists to work in the system of strategic communications as a key tool of information influence.*

Result. *The work focuses on the formation of key professional competencies, in particular communicative, information and analytical, intercultural, critical thinking, digital literacy and skills for working in conditions of information stress. Effective training methods for future specialists are outlined, including case-based learning, simulation training, project-based activities, role-playing exercises, an interdisciplinary approach, integration of digital technologies, and the active involvement of practitioners in the educational process.*

Originality. *The article emphasizes the importance of interdisciplinary collaboration among higher education institutions, government agencies, military organizations, and media institutions. Special attention is paid to the problems and prospects of developing the system of professional training of future specialists for strategic communications in Ukraine, in particular in the context of national stability, countering disinformation and hybrid influences. The article proposes strategies for enhancing the content and organization of the educational process to prepare highly qualified specialists capable of delivering effective strategic communication in the interests of the state, society, and international cooperation.*

Conclusion. *Preparing future specialists for work in the strategic communications system requires updating the content of education, integrating modern teaching methods and an interdisciplinary approach. Consistent efforts in this direction will foster the development of a new generation of professionals equipped to operate effectively amid informational confrontations and ongoing digital transformations.*

Key words: *readiness to work in the system of strategic communications; communicative competence; future specialist; educational and information environment; professional training.*